

*Prof. dr hab. Anna Bach
em. pracownik Uniwersytetu Rolniczego
w Krakowie*

**Recenzja rozprawy na stopień doktora nauk rolniczych
Pani mgr Kingi Cichockiej
pt. "Stan i perspektywy rozwoju produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w
Polsce w analizie porównawczej z sektorem holenderskim"**

Uwagi wstępne

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Kingi Cichockiej pt. "Stan i perspektywy rozwoju produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce w analizie porównawczej z sektorem holenderskim" przygotowana została pod opieką naukową Promotora - Pani prof. dr hab. Lilianną Jabłońska i Promotora zastępczego - Pan dr hab. Dawid Olewnicki z Katedry Sadownictwa i Ekonomiki Ogrodnictwa Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Doktorantka podjęła się trudnego zadania dokonania porównawczej analizy konkurencyjności wybranych grup roślin sektora produkcji kwaciarskiej w Polsce z tym samym sektorem w Holandii w oparciu o dane FADN oraz wyniki finansowe przedsiębiorstw zajmujących się produkcją i sprzedażą kwiatów ciętych i roślin doniczkowych. W ramach przeprowadzonych badań naukowych Doktorantka określiła poziom i efektywność produkcji oraz czynników produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych oraz przeanalizowała poziom rozwoju gospodarczego oraz konkurencyjność międzynarodową ocenianych grup roślin w obu krajach w latach 2009-2018.

Duże znaczenie społeczno-ekonomiczne kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce oraz rosnąca wymiana międzynarodowa determinują konieczność zbadania szans rozwoju tego sektora kwaciarskiego w przyszłości. Obecnie Polska posiada spory potencjał produkcyjny: nowoczesne obiekty szklarniowe i tunele foliowe, współczesne technologie, a także kompetentnych właścicieli gospodarstw. Natomiast brak jest aktualnych analiz

ekonomicznych dotyczących uwarunkowań rozwoju wzmiankowanych grup roślin kwiatarskich i ich konkurencyjności na rynku międzynarodowym.

W związku z powyższym, podjęty temat pracy, a także użyte metody badań zasługują na uznanie, tym bardziej, że Doktorantka nie prowadziła wyłącznie analizy konkurencyjności na poziomie makroekonomicznym (gospodarka kwiatarska kwiatów ciętych i roślin doniczkowych), ale co istotne objęła badaniami także pojedyncze gospodarstwa (poziom mikroekonomiczny).

Wyniki uzyskane przez Doktorantkę niosą ze sobą praktyczne przesłanki: diagnostyczną i naprawczą związane z właściwą oceną ekonomiczną stanu badanych sektorów kwiatarskich oraz podejmowaniem prawidłowych działań na rzecz poprawy konkurencyjności na rynku kwiatarskim.

Ocena formalna pracy

Recenzowana rozprawa doktorska jest 248-stronicową monografią obejmującą streszczenie w języku polskim i angielskim, wykaz skrótów, spis treści, wykaz tabel (40 pozycji) i rysunków (22 pozycje) oraz spis literatury (276 pozycji) i aneks. Układ rozdziałów i podrozdziałów w zasadniczej części pracy z podziałem na wstęp i cel badań, przegląd literatury, metodyka badań, badania własne i dyskusja oraz podsumowanie i wnioski jest typowy dla oryginalnych prac badawczych.

Poszczególne części pracy, z wyjątkiem niewielkiego podrozdziału 'wnioski', są pod względem objętości tekstu proporcjonalne do całości pracy. Doktorantka cytuje bardzo bogate piśmiennictwo. Zebrała ogółem 276 źródeł literaturowych oraz 28 informacji internetowych. Są to wartościowe publikacje, choć pochodzące w większości z recenzowanych czasopism krajowych z ostatnich 10 lat. Praca obejmuje także obszerny 32 stronicowy aneks zawierający 34 tabele, w których zamieszczono dane liczbowe dotyczące wskaźników i czynników produkcji, dynamiki kosztów oraz struktury aktywów i pasywów badanych spółek. Na podkreślenie zasługuje fakt bardzo starannego przygotowania pracy. Mimo wymagającego słownictwa dotyczącego szeroko rozumianej ekonomii oraz konieczności opracowania ogromnej liczby danych, ujętych w tabelach i rysunkach, Doktorantka sprostała zadaniu i napisała pracę poprawnie i przejrzysto.

Ocena merytoryczna pracy

Rozdział **Wstęp i cel badań** obejmuje 3 strony, gdzie Doktorantka przedstawiła ogólne zagadnienia związane z tematyką pracy i zasady podjęcia tematu, a następnie jasno sprecyzowała cel główny pracy oraz dwa cele szczegółowe. Ponadto dla osiągnięcia celu pracy Doktorantka sformułowała główną hipotezę badawczą i 5 hipotez czastkowych.

Jak wynika z dalszej części rozprawy doktorskiej cel pracy i potwierdzenie hipotez badawczych zostały osiągnięte na podstawie uzyskanych rezultatów badań.

Przeгляд literatury Autorka przedstawiła obszernie na 31 stronach. W sposób przejrzysty scharakteryzowała najważniejsze zagadnienia związane z tematyką dysertacji. Opisała światowe kwaciarstwo, rynek kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce i Holandii w ujęciu historycznym, a także przybliżyła zagadnienia ekonomiczne.

Szczególną uwagę poświęciła konkurencyjności oraz rachunkowi ekonomicznemu i analizie ekonomiczno-finansowej w teorii ekonomii. Treść tego rozdziału wskazuje na szerokie kompetencje i wiedzę Doktorantki. Autorka jest bardzo dobrze przygotowana do prowadzenia badań obejmujących ocenę poziomu konkurencyjności produkcji kwaciarskiej pod osłonami i charakterystykę kondycji finansowej przedsiębiorstw sektora kwaciarskiego.

Zabrakło mi w tym rozdziale krótkiej informacji o wpływie pandemii Koronawirusa (Covid-19) na stan produkcji kwaciarskiej w Polsce i w Holandii. Co prawda badania Autorki obejmują analizę produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych z lat 2009-2018 (przed pandemią), ale praca doktorska pojawiła się do recenzji w 2022 r., czyli już po przejściu pandemii. Może więc warto było choć wspomnieć o światowym kryzysie kwaciarstwa w tym czasie.

W tekście zauważono także niewielką rozbieżność podanych informacji. Powołując się na tę samą publikację (Jabłońska i Olewnicki 2014 r.) Doktorantka dwukrotnie przytacza w rozprawie dane dotyczące tych samych zagadnień, tj. udziału całego kwaciarstwa w Polsce w użytkach rolnych i w towarowej produkcji roślinnej, lecz na 11 str. wynosi to odpowiednio 0,11 % i 21 %, a na 26 str. 0,08 % i 22%.

W rozdziale **Material I metody** Doktorantka wyczerpująco opisała zakres przedmiotowy pracy obejmujący badania nad czynnikami konkurencyjności polskiego sektora kwiatów ciętych i roślin doniczkowych uprawianych pod osłonami.

W celu dokonania oceny poziomu konkurencyjności Autorka przeprowadziła analizę porównawczą z tymże sektorem w Holandii biorąc pod uwagę lata 2009-2018. Opisała szczegółowo zastosowane metody badawcze, które pozwoliły zrealizować zaplanowane cele. Autorka napotkała na liczne ograniczenia i trudności w dostępności do danych źródłowych oraz braki w bazach informacji. Należy więc podkreślić inicjatywę i kreatywność Doktorantki w rozwiązywaniu problemów badawczych tego typu. Mimo istotnych ograniczeń informacyjnych sfinalizowała Ona analizę porównawczą Polski i Holandii w zakresie sektora kwiaciarskiego.

Nie mam zastrzeżeń do zastosowanych przez Autorkę metod analiz poziomu rozwoju gospodarczego Polski i Holandii, a także analiz na poziomie gospodarstw. Analiza wskaźnikowa wskazująca na płynność, rentowność, sprawność działania i zdolność do obsługi zadłużenia, obejmująca także wskaźniki ekonomiczne została przeprowadzona prawidłowo.

Wyniki badań wraz z ich omówieniem Doktorantka przedstawiła w obszernym rozdziale pt. **Badania własne i dyskusja**, liczącym 110 stron. W oparciu o szereg danych Doktorantka wykazała, że w obu badanych krajach przebiegają podobne zjawiska gospodarcze, choć w różnym tempie i na znacznie wyższym tzw. absolutnym poziomie w Holandii. W obu krajach spada powierzchnia upraw kwiatów ciętych i roślin doniczkowych pod osłonami, a także spada liczba gospodarstw. W Holandii towarzyszy temu zjawisku wzrost średniej powierzchni przeciętnego gospodarstwa. W Polsce ten proces również zachodzi, lecz wolniej. W obu krajach wzrosły obroty handlu zagranicznego, przy czym Holandia jest czołowym światowym eksporterem, a Polska staje się rosnącym importerem netto, z ujemnym saldem obrotów. Struktura obrotów jest podobna w obu krajach. Autorka udowodniła, potwierdzając tym samym główną hipotezę, że wszystkie analizowane wskaźniki konkurencyjności międzynarodowej przyjmowały w Holandii wyższe wartości niż w Polsce.

Pokazuje to, że Polska nie posiada przewag konkurencyjnych w produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych na europejskim rynku roślin ozdobnych.

Analizując produkcję kwiaciarską wybranych działów na poziomie mikroekonomicznym Doktorantka uzyskała szereg interesujących i oryginalnych wyników świadczących o istnieniu wielu barier uniemożliwiających rozwój sektora kwiaciarskiego roślin doniczkowych i kwiatów ciętych w Polsce. Dochód uzyskiwany z przeciętnych, małych gospodarstw nie wystarcza na

reprodukcję rozszerzoną i kapitałochłonne inwestycje. Utrzymanie dochodu odbywa się przez oszczędności w nakładach środków obrotowych, deprecjacji majątku trwałego oraz zastępowaniu pracy najemnej pracą własną. Tym samym Autorka udowodniła hipotezy czastkowe wskazujące na niską konkurencyjność niewielkich polskich gospodarstw kwiaciarskich oraz wyższą rentowność przedsiębiorstw zajmujących się w większym stopniu obrotem niż produkcją kwiaciarską.

Na podkreślenie zasługuje oryginalne stwierdzenie Autorki, będące wynikiem Jej badań naukowych dotyczących różnic w różnych opracowaniach statystycznych i bazach danych "...poziom oraz kierunek i dynamika zmian danego zjawiska na rynku kwiatów ciętych i roślin doniczkowych zależne są od wiarygodności źródła tych danych". Autorka słusznie apeluje do podmiotów gromadzących dane o rynku kwiatów ciętych i roślin doniczkowych, o ujednolicenie metod ich zbierania, liczenia i udostępniania.

Jednocześnie, w trakcie opisywania wyników Doktorantka prowadziła konsekwentną dyskusję z danymi zawartymi w bogatym piśmiennictwie. Lektura tej części pracy wskazuje na wartościowy i wysoki poziom merytoryczny wiedzy Autorki oraz Jej oryginalny wkład w rozwój wiedzy ekonomicznej o polskim kwiaciarstwie.

Nasuwa się również refleksja związana z czynnikiem, który może, lecz nie musi stanowić dodatkowej bariery w rozwoju produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce. Chodzi tu o niezwykle rozwinięty rynek tzw. kwiatów sztucznych, który często funkcjonuje w Polsce jako namiastka kwiatów ciętych i roślin doniczkowych. Czy powszechna obecność kwiatów sztucznych w obrocie w Polsce, zwłaszcza w małych miejscowościach, może konkurować i ograniczać poziom krajowej produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych?

Ponadto, na 65 str. Autorka podaje błędną informację o Wielkiej Brytanii, jako jednej z największych gospodarek w Unii Europejskiej, a przecież kraj ten opuścił Unię 1 .02. 2020 r.

Rozdział **Podsumowanie i wnioski** zamieszczono na 7 stronach tekstu. Jest to spójny fragment dysertacji, uporządkowany w formie dwóch części: podsumowanie i wnioski. Podsumowanie trafnie odpowiada z założeniami i celem pracy. Autorka opisuje zwięźle uzyskane wyniki badawcze, które stanowią Jej oryginalne i znaczące osiągnięcie.

Natomiast wnioski obejmują jedynie dwie pozycje. Są one dobrze uzasadnione, lecz sformułowane w formie opisowej. W ten sposób częściowo powielają podsumowanie.

Sugeruję, aby przygotowując dysertację do druku Doktorantka zredagowała wnioski w formie konkretnych stwierdzeń, logicznie powiązanymi z uzyskanymi wynikami oraz celem pracy.

Podsumowanie

W mojej ocenie rozprawa Pani mgr Kingi Cichockiej pt. "Stan i perspektywy rozwoju produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce w analizie porównawczej z sektorem holenderskim" stanowi oryginalną i wartościową pracę badawczą poruszającą istotne zagadnienia konkurencyjności wybranych grup roślin sektora kwaciarskiego na poziomie makro- i mikroekonomicznym. Uzyskane wyniki wnoszą nowe, cenne informacje pozwalające lepiej oceniać stan produkcji kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce oraz podejmować prawidłowe działania naprawcze.

Praca świadczy o szerokiej wiedzy Doktorantki, o Jej zdolnościach do zaplanowania i prowadzenia badań naukowych, a także formułowania i weryfikowania hipotez badawczych.

W związku z powyższym stwierdzam, że dysertacja autorstwa Pani mgr Kingi Cichockiej spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim – Ustawa z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669). Równocześnie przedstawiam wniosek do Rady Dyscypliny Rolnictwo i Ogrodnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie o dopuszczenie Pani mgr Kingi Cichockiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Anna Bach

Kraków, 3 lipca 2022 r.